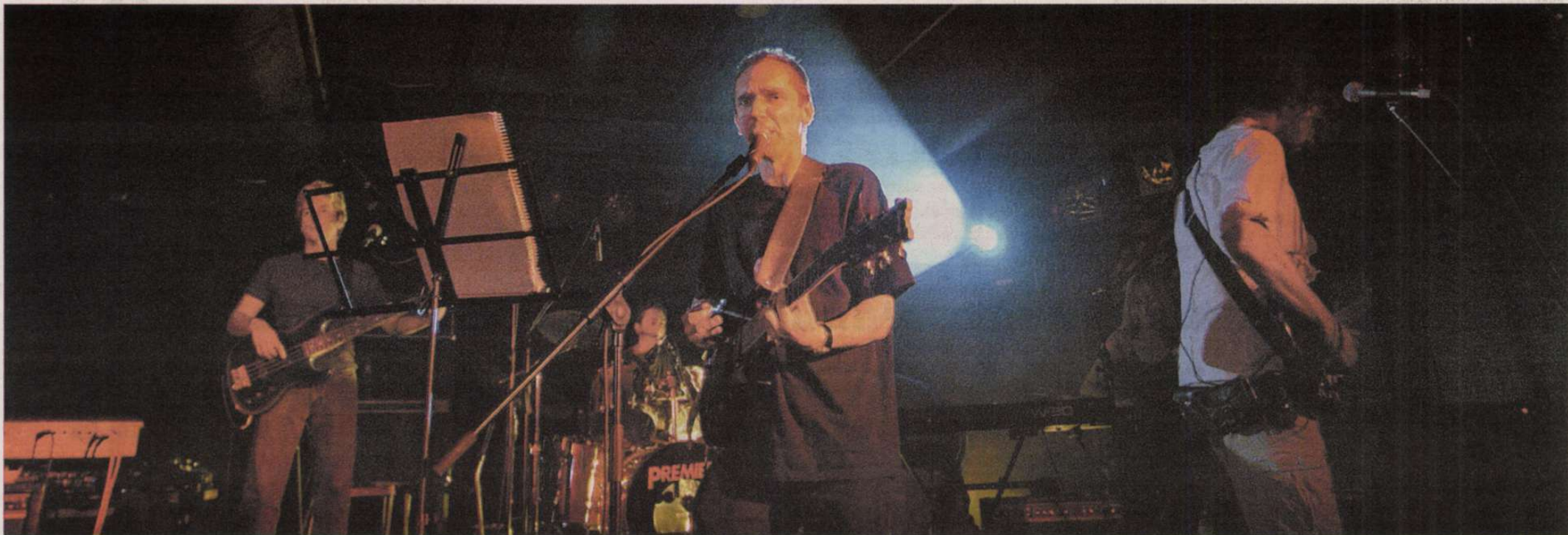

Menyhárt Jenő (középen) és zenekara, az Európa Kiadó: a kor egyik emblemikus arca és együttese

FOTÓ: MH

BEAT- ÉS ROCKZENE AZ ELMÚLT FÉL SZÁZADBAN: KONFERENCIÁN TÁRGYALTA AZ MTA A KÁDÁR-KOR KÖNNYŰZENÉJE ÉS A HATALOM KAPCSOLATÁT

Túrt, tiltott, támogatott: de miért?

PÉNTEK ORSOLYA-ZSIRAY-RUMMER ZOLTÁN

Könnnyűzene – könnyű zene? címmel rendezett kétnapos konferenciát a hét végén a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Zenetudományi Intézete. Az esemény kapcsán annak eredtünk nyomába, mi számított túrtnek, tiltottnak és támogatottnak a korban. Úgy tűnik, néha a hatalom sem tudta, mikor mit miért enged és segít. A tiltás legalább egyértelmű volt: a punk nem volt elfogadható.

Popzenével, dzsesszel, operettel, kuplékkal és cigányzenével kapcsolatos előadások is elhangzottak azon a konferencián, amelyet Könnnyűzene – könnyű zene? címmel rendezett a hét végén a Dalos Anna vezette kutatócsoport a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Zenetudományi Intézetében. Az előadásokon ezen kívül szóba került a Kádár-kori három T időszaka is, valamint a nyolcvanas évek underground és alternatív színterei.

Hogyan működött a Kádár-kor könnyűzenéjében a három T? Mit és miért tiltottak, és mit támogattak? – tettük fel a kérdést a kutatócsoport munkatársának, a konferencia főszervezőjének, Ignác Ádám zene-történésznek. Szerinte a tiltott és a támogatott kategória is nehezen alkalmazható: a könnyűzene több irányzata nem kerülhetett a valóban támogatott kategóriába, ezért a „jobban megtúrt” és „kevésbé megtúrt” elnevezés használható volna. Jobban megtúrtnek nevezhető volt az LGT vagy az Omega, kivételként pedig az egyértelműen „hátszéllel” bíró Neoton Famíliát említhetjük.

A szakember elmondta: a hetvenes évekre kialakult, hogy a megtúrt fellépőknél sem gáncsolták már a médiamegjelenéseket, a lemezkiadást, a külföldi turnékat, amiben szerepe volt annak, hogy a kultúrpolitika már nem feltétlenül az ideológiai szempontokat tartotta fontosnak, a gazdasági-üzleti érdekek felülkerekedtek ezeken.

Ez a változás Ignác szerint azért történt, mert a hatvanas évek végére olyan mértékben kezdett beáramlani a nyugati zene, és a társadalmi igény olyannyira érezhető volt, hogy nem lehetett már figyelmen kívül hagyni. A megállíthatatlan folyamatot éppen ezért a hatalom inkább domesztikálta: ezért győzhetett az 1968-as Táncdalfesztiválon az Illés, ezért készülhetett el és játszhatták a következő évben az Eksztázis 7-től 10-ig című filmet. Később, a hetvenes években pedig

ugyanaz játszódott le a rock műfajával is. Az állampártnak és szerveinek ugyanakkor meg kellett találnia a választ arra, hogy mi a beat és a rock azon formája, amely még elfogadható a „magyar szocialista társadalom” számára. Ami aztán a hetvenes évek rockzenéjében szubkultúrának számított – például a hippimozgalom, a pszichedelikus és progresszív rock területe –, azt tudvalevőleg mindvégig ellenezték. A világhír kapujába eljutó, Ausztráliában lemezt kiadó Syrius együttes sem kapott támogatást, később nem engedélyezték az újabb turnét – közben az Omegát hagyták karriert csinálni előbb a KGST-, majd a nyugati rockpiacon. A hetvenes évek szélesebbé váló palettán pedig megjelentek más, jobban megtúrt műfajok és előadók, a táncházmozgalom (Sebő Együttes, Muzsikás) képviselőitől a Cseh Tamás-Bereményi Géza szerzőpárosig.

Míg a hatalom rockzenekarokkal való viszonya egyértelmű volt, a Cseh Tamás-féle intellektuális zenével, majd a hasonló közegben, a fiatal városi értelmiség körében népszerű undergrounddal nem igazán tudtak mit kezdeni, így a támadások elsősorban a társadalmi szabályokat látványosan felrúgó, feltűnően öltözködő és trágár punkok felé irányultak.

A látványos tehetetlenség az olyan zenekarokkal szemben, mint az őslenda, a Spions köpenyéből kibújó URH, Kontroll csoport, Neurotic, Trabant vagy Balaton és a dadaista attitűddel a cenzorokat az örületbe kergető Bizottság teljes káoszt szült a hatalom és az underground szcéna kapcsolatában, hiszen Víg Mihály, Vető János vagy Menyhárt Jenő szövegei néhány kivétellel értelmezhetetlenek voltak primer politikai szinten, ugyanakkor máig érvényes módon fejezik ki egy generáció létélményét, tágabb értelemben véve a közép-európai, magyar írástudók létélményét. Az olyan sorokkal, hogy „A kérdés örökre válasz marad, a válasz örökre kérdés marad”, vagy „Helló bébi, te nyomorult állat”, vagy „a macska elkapott egy egeret és a bokorba szaladt vele”, nehéz is lehetett mit kezdenie a cenzornak, ugyanakkor mégis mindenki tudta, érezte, hogy miről van szó, és az említett zenekarok estéről estére ugyanúgy megtöltötték a Bercsényi építész-kollégiumot, mint a vidéki egyetemek klubhelyiségeit. Hiba lenne ugyanakkor egyszerűen „ellenállásnak” tartani ezeket a koncerteket. Ezek a zenék sokkal inkább valamiféle filozofikus emelkedésről, a rendszerből befelé való kiszállásról tanúskod-

nak a magas zenei és szövegminőség mellett, mint az ellenállás primer gesztusáról, vagy ahogy Szőnyi Tamás írja az Artpool honlapján: „Mind ez elsősorban azzal a valamivel függött össze, amit az underground szó jelöl. Földalatti. Rejtőzködő, öntörvényű, titokzatos, tiltott, elvont, misztikus, művészi, szemben – de legalábbis párhuzamosan – azzal, ami a felszínen mozog, ami jól látható és jól eladható.”

A kettősség egyébként már jóval a nyolcvanas évek előtt megjelent: míg az Illés, a Metró, az Omega vagy a Hungária tömegek körében volt népszerű, a Radics Béla fémjelezte Tűzkerék, a Kex vagy az említett Syrius elég kis közönség előtt játszott. Furcsa átmenet volt a Baksa-tanítvány, Földes László Hobo Blues Bandje és Nagy Ferő Beatriceje az „értelmiségi” zenekarok és az egyszerűbb népréteg körében is népszerű együttesek között, mindkettő tömeget vonzott, Hobó szövegei ugyanakkor a legkényesebb ízlésű bölcsésznek is értékesnek tűntek, míg Nagy Ferő ösdühe remek terep volt a generációs feszültségek levezetésére.

A teljes káoszt, a három T összekeveredését jól jelzi, hogy míg a Hobo Blues Band rögzíthetett lemezt, az Európa Kiadó vagy a Balaton és a Trabant dalai legfeljebb kalózkazettákon terjedtek, noha a Xantus János-film, az Eszkimó asszony fázik kapcsán megjelenhetett egy Trabant-lemez, de kukktojásként a Bizottság is kiadhatta az LP-jét a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat Start sorozatában 1983-ban, pedig a tatai tanácskozáson 1981-ben Tóth Dezső művelődésminiszter-helyettes komoly aggodalmainak adott hangot a zenekarral kapcsolatban. (Az Európa Kiadó is kiadhatott egy LP-t 1987-ben.) Arról, hogy hogyan kaphatott lehetőséget a Bizottság, ef Zámbo István az Origónak 2005-ben azt nyilatkozta: „A monopolhelyzetben lévő magyar hanglemezgyár egyik munkatársa említette, hogy őket nem keresik meg ezek a zenekarok kiadás és megjelentetés céljából. Ezt mi hallottuk, és a zenekarból Wahorn András rögtön bement, és tolmácsolta a készségünket, hogy mi nagyon szívesen csinálnánk lemezt. Egyébként mivel akkor a kultúrpolitika cenzúrázott, korábban nem is gondoltunk rá soha, és szerintem a többi zenekar is azért nem jelentkezett, mert eszébe sem jutott, hogy egyáltalán megjelentetheti a munkáit.”

Míg az undergroundban a visszaemlékezés tanúsága szerint egyszerűen eltévedt a hatalom, a punkra keményen lesújtott, amire a

trágár szövegeken túl nyilván az is okot adott, hogy a punkok öltözködésükkel, hajviseletükkel, gyakorlatilag egész létükkel provokálták a szocialista társadalmat.

A leghíresebb eset a CPg-é. A zenekart 1979-ben alapította Benkő Zoltán (Güzü) Szegeden. 1982-ben Budapestre költöztek, ahol hamar megtalálták a helyüket az éledző punk szcénaiban, és szinte azonnal kiprovokálták a hatalom ellenlépését: először egy röpirat jelent meg, majd eljárást is indítottak a zenekar ellen, és az ügybe bevonták a Mos-oi, az Auróra és a Közellenség zenekarokat is – a hatalom pedig mindent megtett, hogy összemossa a punkokat és a szkinhedeket, valamint az egyéb újhullámos együtteseket. A tagokat leültették „nagy nyilvánosság előtt, csoport tagjaiként, folytatólagosan elkövetett igazgatás” miatt. Az ítélet indoklása szerint az „előadott számok alapvetően a rendőrök, a kommunis-

ták, a Magyar Népköztársaság vezetői és általában az alkotmányos rend ellen, illetve a Cselszövő és a CC20 című számok a Szovjetunió ellen irányultak”.

Ha jól megfigyeljük a korabeli szóhasználatot, nemcsak az tűnik fel, hogy a punk és a szkinhed jelenséget igyekeztek összemosni, de az is, hogy „újhullám” ürügyén egy akolba akarták terelni az összes korabeli underground, punk, szkinhed és egyéb csapatot.

A korabeli dokumentumokat áttekintve és a visszaemlékezéseket végighallgatva nagyon úgy tűnik, hogy a hatalom, amiből tudott, üzletet csinált (Neoton), amit nem értett, ahhoz skizoid módon viszonyult (Balaton, Bizottság, Európa Kiadó, VHK), amit viszont nem bírt elviselni, az a punk volt. Ami azért is pikáns, mert az angolszász gyökerű punk politikai értelemben eredetileg erősen balos mozgalom volt... ■

Megnyílik a Rockmúzeum a fővárosban

Ma 11 órakor a XIII. kerületi Radnóti Miklós Művelődési Házban megnyílik a Rockmúzeum – MagyaRock Hírességek Csarnoka. A megnyitón Tarlós István főpolgármester és Tóth József kerületi polgármester, valamint a hatvanas-hetvenes években befutott nagy generáció néhány tagja is részt vesz, például Benkő Sándor és Frenreisz Károly. A hazai rocklegendákhoz köthető tárgyi, képi és hangzó emlékeket bemutató válogatás javarészt magángyűjteményekből állt össze. ■

A múlt század képekben meg egy ledöntött Lenin

SZEGED A múlt századi Szegedről nyílik fotókiállítás a csongrádi megyeszékhelyen, a Fekete-házban. A 20. századi Szeged villanófényben című tárlaton a látogatók a város egy évszázadának mindennapjaival vagy éppen történelemformáló pillanataival ismerkedhetnek meg. A Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből összeállított, ma nyíló tárlaton a századforduló évtizedétől egészen az 1990-es évekig tíz-tíz fotográfia emlékezteti a szegedi történelemre. Hogy a hatás még kézzelfoghatóbb legyen, minden „évtizedblokk” mellé elhelyeztek egy-egy korabeli tárgyat is. Felbukkan a Rákosi- és Sztálin-óriásportrékkal „ékesített” szegedi ruhagyár, a Nemzeti Színház kommunista vezényszavakkal körbemolinóztott terme és a ledöntött Lenin-szobor is. (MHO)

Felvidéki Saga – a magyar sors nyomában

KÖNYV Bemutatta tegnap Szomolai Tibor író a Felvidéki Saga című művét Budapesten, a Rákóczi Szövetség székházában. A szerző maga is a Felvidéken él, és egy, a családja történetéről készült regényen keresztül ábrázolja, hogy mit jelentettek emberek százazeinek a magyarságot érintő történelmi fordulópontok, a trianoni békeszerződés, az azt követő visszacsatolás vagy a Benes-dekrétumok, a reszlovakizáció. Egy ajánlás szerint, aki elolvassa a művet, annak a fentieket már nem kell elképzelnie, csak emlékeznie azokra. (CST)

Ideiglenesen bezárták a magyar kiállítást

AUSCHWITZ Ideiglenesen bezárták az auschwitzi emlékmúzeum magyar áldozatoknak szentelt állandó kiállítását, mivel renoválják az egykori náci haláltábor 18. blokkját, ahol a kiállítás helyet kapott. A munkálatok április 5-ig tartanak. Ezzel szemben az eddigi osztrák kiállítás többé már nem lesz látható. Ezt az 1970-es években hozták létre, de most lebontják, és új kiállítás kerül a helyére. Ugyanabban a blokkban, a 17-esben fogják elhelyezni, ahol a korábbi is volt, miután az épületet felújítják. Az auschwitzi emlékmúzeum nemzeti kiállításait egykori rabok kezdeményezték. (MHO)